

“Multikulturalizm Azərbaycanın həyat tərzidir”

Hikmət Babaoğlunun sözlərinə görə, azərbaycançılıq və multikulturalizm bir-birini qidalandıran mühüm ideoloji və mədəni vasitələrdir

Yanvarın 10-da Prezident İlham Əliyevin sədrliyi ilə Nazirlər Kabinetinin 2015-ci ilin sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunan iclası keçirilib. Bir sıra məsələlərin müzakirə olunduğu iclasda dövlət başçısı Azərbaycanda multikulturalizm və tolerantlıqdan da söhbət açıb. O, Azərbaycanın çoxmillətli, çoxkonfessiyalı ölkə olduğunu diqqətə çatdıraraq, bunun bizim böyük sərvətimiz olduğunu, bu sərvəti qoruduğumuzu vurğulayıb. Qeyd edib ki, Azərbaycanda bundan sonra da ölkə daxilində bütün bu məsələlər sağlam zəmində öz həllini tapacaq, regionda və dünyada dinlərarası, sivilizasiyalararası dialoqun daha da dərinləşməsinə çalışılacaq. Ölkə başçısı Azərbaycanda multikulturalizmlə bağlı çox böyük işlərin görüldüyünü söyləyib. Deyib ki, Azərbaycan nümunəsində multikulturalizm yaşayır və bu meyillər, bu ideyalar güclənir, ictimaiyyətdən də daha çox dəstək alır. Bütün bu amilləri nəzərə alan Prezident İlham Əliyev 2016-cı ilin Azərbaycanda “Multikulturalizm ili” elan olunduğunu bəyan edib. Yanvarın 11-də isə “2016-cı ilin Azərbaycan Respublikasında “Multikulturalizm ili” elan edilməsi haqqında” Sərəncam imzalayıb. Dövlət başçısının imzaladığı sərəncam, onun əhəmiyyəti, multikulturalizmin Azərbaycan və dünya üçün zəruriliyi və sair məsələlərlə bağlı “Kaspi”nin suallarını “Yeni Azərbaycan” qəzetinin baş redaktoru, millət vəkili Hikmət Babaoğlu cavablandırır.

- Hikmət müəllim, Prezident İlham Əliyev 2016-cı ilin “Multikulturalizm ili” elan olunması barədə sərəncam imzalayıb. Bu sərəncamın əhəmiyyəti və ondan irəli gələn vəzifələr nədən ibarətdir?

- Multikulturalizm Azərbaycan cəmiyyətinin sosial-mədəni münasibətlər sisteminin daxili təbii tələbatının əsas komponentlərindən birini təşkil edir. Ümumi ifadə ilə desək, bu, bir növ həyat tərzidir. Multikulturalizm Azərbaycanda çox qədim tarixə malikdir. Multikulturalizmi və tolerantlığı bu gün aktual edən məhz global məkanda baş verən ziddiyyətli hadisələrdir. Mahiyyət etibarilə multikulturalizm fərqliliklərin bir arada mövcud olması, cəmiyyətdə birgəyaşayışı dikte etməsi və zənginliklərin vəhdəti deməkdir. Bu, həm milli etnik fərqliliklərin birlikdə mövcudluğunun cəmiyyətin siyasi və sosial iradəsi tərəfindən təqdir olunması deməkdir, həm də dini və mədəni fərqliliklərin cəmiyyət tərəfindən qəbul edilməsi və onun birgəyaşayışın keyfiyyətini müəyyənləşdirən vasitə kimi görülməsidir. Azərbaycanda bu, mövcuddur. Lakin təəssüf ki, XXI əsrin siyasi proseslərinin əsas paradigmalardan biri məhz sivilizasiyaların qarşıdurması fəlsəfəsi kimi müəyyənləşdirilibdir. Bunu dünya siyasətini dikte edən dominant güclər daha da aktualaşdıraraq, müasir dünyamızı fərqli mədəniyyətlərin, dinlərin, düşüncələrin qarşıdurma poliqonuna çeviriblər. Belə bir vəziyyətdə Azərbaycandakı multikulturalizm, tolerantlıq nümunə kimi görünür. Dövlət başçısı 2016-cı il “Multikulturalizm ili” elan etməklə təkəcə daxili auditoriyanın tələbini, Azərbaycanın mövcud mədəni-siyasi gerçəkliyini diqqətə çatdırmayıb, eyni zamanda bu sərəncamla dünyaya bir çağırış edib. Azərbaycanı bir nümunə kimi göstərib ki, əgər fərqliliklərimiz bizim ümumi dəyərimiz ola bilirsə, fərqliliklərimiz bizi birləşdirən vasitə ola bilirsə, nə üçün dünyada bu fərqliliklər insanları bir-birinə qarşı düşmən edir? Məsələnin sosial-fəlsəfi mahiyyəti bundan ibarətdir. Ona görə də multikulturalizm Azərbaycan üçün nə qədər vacibdirsə, bir o qədər də sivil dünyaya üçün əhəmiyyətli nümunədir. Çünki bu gün dünyada nəinki milli-etnik fərqliliklərinə görə, hətta məzhəb fərqliliklərinə görə insanlar bir-birinin qatiline çevrilirlər. Fikrimcə, belə bir fonda dövlət başçısının çağırışı, imzaladığı sərəncam Azər-

baycanda mövcud birgəyaşayış qaydalarının yeni keyfiyyətini müəyyənləşdirən dəyərlərin qorunmasına xidmət edən sənəddir. Həmçinin dünyadakı qarşıdurmalara, fərqlilikləri düşmənçilik üçün vasitə edən siyasilərə etirazdır.

- Multikulturalizm Azərbaycana və dünyaya nə bəxş edir?

- Biz çox qədim mədəniyyətdən gələn xalqıq. Bir xalq olaraq zaman-zaman dünya siyasətini müəyyənləşdirəcək qədər siyasi təşkilatlanmalara və dövlətlərə sahib olmuşuq. Azərbaycan dövlətçiliyinin 5 min illik tarixi var. Bizim milli-etnik, siyasi iradənin hakim olduğu siyasi coğrafiyalarda hər zaman fərqliliklər xüsusi dəyər kimi qəbul olunub. Təəssüf ki, tarixdəki növbəlilik dəyişəndə başqa bir xalq, yaxud başqa bir mədəniyyətə, etnik mənşəyə sahib olan xalqın hegemonluğu başlayanda fərqliliklər əzilir, dağıdıcı vasitəyə çevrilir. Bu da insanları bir-birinə qarşı aqressiv olmağa təşviq edir. Bu müqayisədə Azərbaycan, yaxud türk dövlətçilik fəlsəfəsinin humanizmi ortaya çıxır. Yeni fərqliliklərə dözmək ecdadlarımızdan bizlərə miras qalan keyfiyyətdir. Bu gün Azərbaycanın Böyük İpək Yolunun əsas həlqələrindən biridir. Əgər biz tarixi keçmişimizi müasir siyasi realıqla əlaqələndirməyə çalışsaq, görəyik ki, dövlət başçısının ötən ilin sonunda Çinə səfər etməsi, Böyük İpək Yolunun başlandığı şəhərdə olması bu mədəni hadisənin iqtisadi əsaslarını aktuallaşdırır. Bəşəriyyəti birləşdirən əsas kəmərlər, ana xətt - Böyük İpək Yolu fərqliliklərlə doludur. Bura etnik, dini, mədəni, məzhəb fərqlilikləri daxildir. Bunların hamısına düzgün yanaşdıqda mövcud fərqliliklər dağıdıcı deyil, birləşdirici faktora çevrilir. Bu baxımdan Prezident İlham Əliyevin siyasəti həm siyasi-mədəni, həm də siyasi - iqtisadi sektorlarda bir-birini tamamlayır, Azərbaycan dövlətçilik fəlsəfəsinin mahiyyətini, humanizmini ortaya qoyur. Ona görə də 2016-cı ilin ölkədə “Multikulturalizm ili” elan olunması hazırkı mərhələdə bəşəriyyətin ən çox ehtiyac duyduğu humanizmin, mədəni dəyərlərin bir daha yada salınması, dünyaya xatırladılmasıdır.

- Multikulturalizm və tolerantlığın



Azərbaycanda həyat tərzinə çevrilməsi ölkəmizin beynəlxalq nüfuzuna necə təsir edir?

- Azərbaycanın multikultural dəyərləri yüksək əxlaqi və mədəni keyfiyyət kimi dünyaya təqdim etməsi, hazırda dünyada cərəyan edən siyasi proseslər məşhur amerikalı politoloq və sosioloq Samuel Hantinqtonun “Sivilizasiyaların toqquşması və dünya düzeninin yenidən qurulması” siyasi nəzəriyyəsi fonunda baş verir. Azərbaycan Prezidenti dövlət rəsmilərinin iştirakı ilə keçirilən iclasda da bildirdi ki, bəzi siyasətçilər multikulturalizmin iflası uğradığını söyləyirlər. O, bu deyilənlərin əksinə olaraq, Azərbaycanda multikulturalizmin inkişaf etdiyini, cəmiyyət tərəfindən dəstəkləndiyini söylədi. Əslində bu da hegemon Qərbdə dünya siyasətini məhz dini və mədəni əsaslarla qarşıdurma üzərində qurulduğunu əleyhinə olan tezisdur. XXI əsrin 15 ili göstərdi ki, beynəlxalq münasibətlərdə, dünya siyasətində fərqlilikləri ziddiyyətə, qarşıdurmaya çevirməklə, mühari-bələr, terror yaratmaqla nəyə nail olmaq qeyri-mümkündür. Qərb imperializminin özündən uzaq coğrafiyada din, məzhəb fərqliliyi üzərində böyük terror poliqonu yaratmasının acı nəticəsi çox keçmədən Avropanın özünə qədər gedib çıxdı. Hazırda Avropaya olan miqrant axını məhz Avropa imperializminin Yaxın Şərqi etnik və məzhəb müharibəsi poliqonuna çevirməsi nəticəsində yaranıb. Qərbdə, Avropada olan ləyaqətli insanlar, məntiqli siyasətçilər dərk etməlidirlər ki, biz dünyanı nə qədər bölsək də, dünya bütövdür. Müasir texnologiyalar sayəsində dünya o qədər kiçilib ki, istənilən məkanda baş verən hadisə dünyanın o biri ucuna da təsir göstərir. Avropa miqrant axınına məruz qalmaqla 20 il bundan öncə planlaşdırıldığı və həyata keçirdiyi siyasətin yanlış olduğunu dərk etməlidir. Bu gün Avropadakı islamofob mədəni mühit xristian demokratları, yaxud xristian mühafizəkarları hakimiyyətə gətirir. Onlar isə öz siyasi fəaliyyətləri ilə yenidən Avropada fərqlilik-

lərə dözümsüzlük nümayiş etdirir, qarşılarındakı digər sivilizasiyaları hədəf götürürlər. Bu da acı nəticələrə gətirib çıxarır. Belə bir fonda Azərbaycan nümunəsi ölkəmizin müsbət imicini formalaşdırır, beynəlxalq nüfuzunu artırır.

- Bəzən iddialar səsləndirilir ki, multikulturalizm, tolerantlıq milli-mədəni dəyərləri yad təsirlər altına salır. Bu fikirlər nə dərəcədə əsaslıdır?

- Azərbaycanın milli-mədəni dəyərləri tarixən multikultural əsaslarda formalaşmışdır. Tarixi keçmişimizə nəzər salsaq, görürük ki, ən qədim dövrlərdən, o cümlədən Qafqaz Albaniyasından bu yana Azərbaycanda etnik, mədəni fərqliliklər milli mədəniyyətimizin özünü formalaşdırın komponentlər olublar. Ona görə bu şəkildə mövcud ola bilib ki, fərqliliklərə dözümlülük bizim millət kimi mentalitetimizi formalaşdırın, onun keyfiyyətini şərtləndirən əsas komponentlərdən biri kimi çıxış edib. Bu səbəbdən Azərbaycanda indi də multikulturalizm, tolerantlıq mövcuddur. Ancaq çox təəssüf ki, bəzi xalqlar bütün hallarda mədəni inkişafı, milli dəyərlərini məhz etnik köklə bağladığı üçün onlardakı mühit və mentalitet fərqli formalaşmış, qapalı və radikal olub. Məsələn üçün, işğalçı qonşu Ermənistan monoetnik dövlətdir. əlbəttə ki, bu dövlətdə multikultural dəyərlərdən danışmaq olmaz. Yaxud dünyada elə xalqlar var ki, onlar içərilərinə qapalı şəkildə yalnız milli etnik zəmində mədəni vasitələrlə qidalanaraq özlərinə məxsus mental keyfiyyətlər qazanıblar. Amma bu halda inkişaf və cəmiyyətin universal mikrostrukturu model kimi kifayət qədər zəngin olmur. Beləliklə də ölkədə inkişaf ləng gedir. Ona görə də hesab etməyək ki, mədəni, etnik, din, məzhəb zənginliyinə doğru yanaşdıqda, bu, hansısa xalqın, cəmiyyətin inkişafına, tərəqqisinə mənfi təsir göstərsin.

- Multikulturalizm, tolerantlıq ənənələri Azərbaycan mediasında necə əksini tapır, bu dəyərlər necə qorunur?

- Media bu dəyərləri formalaşdırın vasitələrdən biridir. Fikrimcə, media bu sahədə üzərinə düşən işi yerinə yetirir. Amma bəzi hallarda bu, kifayət qədər intellektual komponentlərlə zənginləşdirilmir, bir sıra hallarda isə maarifləndirici xarakter daşımır. Bəzi hallarda isə media bu sahədə əzbərçi mövqedən çıxış edir. Hesab edirəm ki, bu cür cüzi qüsurular nəzərə almasaq, Azərbaycan mediası multikultural dəyərlərin təbliği, multikulturalizmin Azərbaycanın özünə məxsus cəmiyyət quruluşu modeli kimi təqdim olunması istiqamətində siyasi aspektləri çox gözəl işiqləndirir. Amma multikulturalizmin tarixi, mədəni, mədəni kökləri və sairə bağlı xüsusi tədqiqat əsərlərinin, jurnalist araşdırmalarının olması da arzu edilir. Hər halda bu gün media Azərbaycan cəmiyyətinin aparıcı institutlarından biri kimi bu məsələyə kifayət qədər diqqət göstərir.

- Multikulturalizmin Azərbaycanda daha da inkişaf etdirilməsi, dövlət başçısının imzaladığı sərəncamdan irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün hansı işlər görülməlidir?

- Azərbaycan cəmiyyəti kifayət qədər qarşılıqlı şəkildə inteqrasiya olunmuş cəmiyyətdir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin imzaladığı sərəncam bu inteqrasiyanı daha da gücləndirəcək. Əgər biz cəmiyyəti xüsusi sosial piramida kimi nəzərdən keçirsək, görürük ki, bu piramidanın bütün qatlarında Azərbaycan cəmiyyətini formalaşdırın komponentlərin hər biri kifayət qədər təmsil olunub. Azərbaycan cəmiyyətinin nailiyyəti də bundadır. Əgər bir qədər də bu dəyəri, həyat tərzini ideoloji baxımdan təhlil etsək, görəyik ki, əslində milli ideologiyamız olan azərbaycançılıq ideologiyasının kökündə də vacib komponentlərdən biri kimi multikulturalizm özü çıxış edir. Bu iki bir-birini qidalandıran ideoloji və mədəni komponent isə Azərbaycan cəmiyyətinin bütövlüyünü təşkil edir. Ona görə də bu birlik və bütövlük nə qədər güclənəcəksə, qarşılıqlı şəkildə nə qədər inteqrasiya edəcəksə, Azərbaycan cəmiyyəti bir o qədər güclü olacaq. Heç şübhəsiz hökumət də bu istiqamətdə zəruri tədbirlər həyata keçirəcək.

Rufik İSMAYILOV